

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN — POLONIA

VOL. XVI, 2

SECTIO D

1961

Z Biblioteki Głównej Akademii Medycznej w Lublinie
Dyrektor Biblioteki: mgr Stanisław Kowalczyk

Stanisław KOWALCZYK

Lubelskie Towarzystwo Lekarskie 1874—1944. Działalność naukowa II

Люблинское медицинское общество 1874—1944

Научная деятельность II.

The Lublin Medical Society 1874—1944. Scientific Activity II

W dziesięcioleciu 1894—1904 rozwijała się nowa gałąź medycyny — ginekologia. Tej nowej dyscyplinie torował drogę w Lublinie już w poprzednim dziesięcioleciu dr Marek Arnsztein (1855—1930), który dążył do zmiany ginekologii w ginekologię operacyjną. Urodzony w Kazimierzu Lubelskim, w Lublinie uczęszczał do gimnazjum i tu uzyskał maturę w roku 1876, studia medyczne ukończył na Uniwersytecie Warszawskim w roku 1882, następnie kształcił się w Wiedniu, Berlinie i Paryżu. W Lublinie osiadł na stałe w roku 1884¹. Tegoż roku na posiedzeniu Towarzystwa dnia 4 września odczytał swą pracę pt.: *Wskazania do laparotomii ginekologicznych w Berlinie*. Wskazania do laparotomii ginekologicznych znane dzisiaj z podręczników ginekologii operacyjnej, w roku 1884 na terenie lubelskiej nauki lekarskiej były dużą nowością. Spopularyzowanie tych wskazań było niewątpliwą zasługą dr Marka Arnszteina. W cytowanych *Wskazaniach* powiedział: „...kto nie wykonuje laparotomii, ten nie jest ginekologiem nowoczesnym”². Poglądy dr Marka Arnszteina na zakres czynności ginekologów głoszone na posiedzeniach naukowych Towarzystwa, jak i w roz-

¹ Bolesław Dziemski: *Marek Arnsztein (1855—1930) członek honorowy Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego*. (Podał Stanisław Kowalczyk). „Archiwum Historii Medycyny”, R. 24: 1961, z. 1, s. 71.

² Protokoły posiedzeń Towarzystwa Lekarzy Lubelskich za rok 1884/5. Lublin 1887, s. 22.

mowach prywatnych z kolegami, nie pozostały bez wpływu na to, że Lublin mógł się szczycić znanymi w całej Polsce ginekologami — operatorami jak dr Stanisław Dobrucki³, następnie dr Czesław Czerwiński (1867—1941), który w dziedzinie ginekologii operacyjnej osiągnął w skali krajowej szczególne wyniki. Pierwsze laparotomie ginekologiczne rozpoczął w roku 1898. Począwszy od roku 1907 dokonał następujących operacji: *extirpatio uteri carcinomatosa modo Wertheim*; *ventrofixationes*; *morcellement* włókniaków; *graviditas extrauterina*; *sectio caesarea*. Z większych operacji wykonał: bąblowiec w jamie Douglasa; usunięcie rakowatej ciężarnej macicy w 5 miesiącu; usunięcie ciężarnej macicy w 4 miesiącu ciąży z powodu włókniaków. Na szczególne zwrócenie uwagi zasługuje fakt wykonania przez dr Czesława Czerwińskiego ponad 300 operacji przetok moczowych. Wykonanie 300 operacji przez jednego ginekologa było rekordem w skali krajowej⁴.

W dziesięcioleciu 1914—1924 rozwijał się dział medycyny — pediatria. W roku 1911 przybył do Lublina do szpitala dla dzieci, początkowo na ordynatora, a następnie naczelnego lekarza dr Wacław Jasiński (1881—1936), późniejszy profesor Uniwersytetu w Wilnie.

Dr Jasiński pochodził z rodziny ziemiańskiej, urodzony w Godziszowie Lubelskim, syn magistra praw i administratora byłej Szkoły Głównej. Czasy szkolne i uniwersyteckie spędził w Warszawie w epoce rusyfikacji i zobojętnienia społeczeństwa dla ideałów niepodległościowych. Ukończył gimnazjum IV w roku 1899, a wydział lekarski w roku 1904. Po ukończeniu studiów medycznych i krótkim okresie przygotowawczym dostał się do Szpitala Anny Marii w Łodzi, pozostającego pod kierownictwem dr Józefa Brudzińskiego, wybitnego pediatry polskiego i został na 6 lat jego asystentem. *„Tam też zbliża się do współczesnych koryfeuszy polskiej pediatrii, którzy również jak on pracowali u boku Brudzińskiego. Szpital Anny Marii był wtedy właściwą pepinięą współczesnej nauki pediatrycznej w Polsce, pepinięą bogatą w natchnienie, a zarazem bogatszą w srodki od młodszych jeszcze wówczas katedr pediatrii w Krakowie i Lwowie. Miał więc Jasiński, jak na ówczesne stosunki polskie, jak najlepszą sposobność zaznajomienia się z jej twórczym rozwojem. Znany wszystkim, którzy się z nim kiedykolwiek zetknęli, czarujący wprost wpływ osobisty Bru-*

³ Dr Stanisław Dobrucki swoją świetną karierę chirurgiczną rozpoczął jako ginekolog.

⁴ Ta duża liczba kobiet cierpiących z powodu przetok świadczy o braku w owym czasie opieki położniczej. Dzisiaj przetoki są spotykane niezwykle rzadko.

dzińskiego, znalazł w młodym, w subtelną wrażliwość przez naturę wyposażonym lekarzu, niestęchanie podatny grunt i zdolności”⁵.

W Lublinie, po półrocznej pracy jako ordynator szpitala dla dzieci, stanął do pracy samodzielnej na stanowisku naczelnego lekarza tegoż szpitala. Wykazał się wielką energią i owocną działalnością. W Towarzystwie Lekarskim brał aktywny udział i cieszył się dużym autorytetem. Z jego wystąpień i spostrzeżeń należy wymienić:

1. *Rzecz o makromelii z pokazem 14—miesięcznego chłopca.*
2. *O kostniakach chrząstnych i chrząstnikach z pokazem chorego 5-letniego chłopca.*
3. *Przypadek drgawek klinicznych twarzy u 8-letniego chłopca.*
4. *Przedstawienie 11-miesięcznego dziecka z typowymi objawami mongolizmu.*
5. *Przedstawienie 10-letniej dziewczyny z objawami Hypothyreosis (Upośledzone wydzielanie gruczołu tarczowego).*

Dr Jasiński publikował sprawozdania roczne z działalności szpitala dziecięcego w Lublinie. W roku 1919 opuścił stanowisko naczelnego lekarza i swą bardzo rozległą praktykę i przeszedł do służby lekarskiej w wojsku. Po wyjściu z armii w roku 1921 wrócił do pracy naukowej, początkowo na Klinikę Pediatryczną we Lwowie u profesora Franciszka Groëra, a pod koniec roku 1922 został powołany na katedrę pediatrii i dyrektora Kliniki Pediatrycznej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie.

Jego działalność naukowa obejmuje ponad 50 publikacji o kierunkach społecznych obok wytrawnego znawstwa kliniki. Pomnikiem jego działalności naukowej jest wydany z jego inicjatywy i przy olbrzymim nakładzie jego osobistej pracy — pierwszy wielki zbiorowy podręcznik pediatrii pt.: *Choroby dzieci. Pierwszy polski podręcznik zbiorowy* T. I. Warszawa 1936, 808 ss. Profesor Jasiński jest dla pediatrii polskiej jedną z historycznych postaci. W roku 1924 został wybrany honorowym członkiem Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego. Z dziedziny pediatrii w pracach Towarzystwa aktywny udział brali także doktorzy: Jan Cywiński, Józef Freytag, Romuald Sikorski, Wacław Drożdż i Witold Klepacki.

Dr Jan Cywiński (1879—1960) wygłasza referaty: *Krzywica w świetle nowych badań i walka z nią jako chorobą społeczną*, *O szczepieniach przeciwgruźliczych szczepionką Calmette’a*, *Wrodzona kiła utajona*. Demonstruje ciekawe przypadki chorobowe jak: *Przypadek choroby Bantięgo* (niedokrwistość śledzionowa), *Dziecko 16-miesięczne cierpiące na tzw. wymioty nawykowe* oraz składa na posiedzeniach Towarzystwa sprawozdania z działalności Stacji opieki nad dzieckiem.

⁵ Fr. Groër: *Wacław Jasiński (wspomn. pośm.)*. „Polska Gazeta Lekarska” R. 15: 1936, nr 25, s. 488.

Dr Józef Freytag (ur. 1898) w swych referatach występował z problematyką: *Patogeneza i leczenie ropomoczu u dzieci*, *Ujemne skutki stosowania witaminy D*, *Leczenie kokluszki szczepionkami* (przygotowanymi przez Państwowy Zakład Higieny), *O leczeniu bodźcowym*, *O zaburzeniach gruczołów o wewnętrznym wydzielaniu* i in.

Dr Romuald Sikorski (1875—1926) pierwszy na terenie Lublina dokonał próby stosowania autowakcyny przy zakażeniach septycznych pochodzenia gronkowcowego.

W roku 1928 po raz pierwszy omawiana była w Towarzystwie Lekarskim choroba Heinego-Medina. W związku z możliwością wybuchu epidemii u nas dr Waław Drodź (ur. 1885, zginął w Dachau) na posiedzeniu dnia 18 stycznia wygłosił referat *O porażeniu dziecięcym rdzeniowym*. Przytoczył historyczne dane o chorobie Heinego-Medina, omówił jej sposoby szerzenia się, epidemiologię, postaci kliniczne, wiadomości bakteriologiczne i lecznicze. Zwrócił szczególną uwagę na seroterapię i metodę Bordiera leczenia porażenia dziecięcego. Nawiązał także do Zjazdu pediatrów w Lozannie w roku 1926, który był poświęcony tej chorobie. Zalecił zdobycie surowicy i zastosowania metody Bordiera w razie wybuchu epidemii⁵.

Dr Witold Klepacki (1897—1960) po uzyskaniu dyplomu lekarza (1922) specjalizował się w Klinice Pediatricznej w Krakowie, kierowanej przez prof. Ksawerego Lewkowicza. W roku 1926 w wyniku konkursu został powołany na stanowisko dyrektora Szpitala Dziecięcego w Lublinie. Tu zorganizował jeden z pierwszych w kraju Oddział Gruźlicy Dziecięcej. Wprowadził nowoczesne na owe czasy metody leczenia. Pilnie śledził postępy w pediatrii, wyjeżdżał za granicę, a następnie na posiedzeniach Towarzystwa dzielił się swymi wiadomościami. Oto tematy referatów wygłoszonych: 1. *Klinika gruźlicy dziecięcej*, 2. *O odrębności przebiegu zapalenia płuc płatowego u dzieci*, 3. *Ropne zapalenie opłucnej i jego leczenie*, 4. *Schorzenie reumatyzmu u dzieci*, 5. *Nawrót zapalenia płuc płatowego pod wpływem odry*, 6. *O niektórych skazach krwiotocznych u dzieci*, 7. *O kilowym zapaleniu opon mózgowo-rdzeniowych*, 8. *Uwagi o klinice nagminnego zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych u dzieci*, 9. *Uwagi nad skutecznością szczepień BCG i ich podstawa anatomo-patologiczna*, 10. *O posocznicy meningokokowej*. W okresie swej działalności w Towarzystwie Lekarskim opublikował dwa sprawozdania: 1. *Sprawozdanie z działalności Szpitala dla dzieci w Lublinie za rok 1927*. „Pediatria Polska”, T. 10; 1930, z. 1, s. 49—60. 2. *Sprawozdanie z działalności Szpitala dla dzieci w Lublinie za rok 1928*. „Pediatria Polska”, T. 10; 1930, z. 1, s. 61—68.

⁵ Lubelskie Towarzystwo Lekarskie, Posiedzenie z dnia 18.I.1928. „Polska Gazeta Lekarska” R. 7: 1928, nr 15, s. 284.

W Polsce Ludowej mianowany kierownikiem Kliniki Pediatrycznej Akademii Medycznej zajął się energicznie jej przebudową oraz przygotowaniem młodej kadry pediatrów dla potrzeb terenu. Będąc na tym stanowisku opublikował 15 prac naukowych⁷.

Należy jeszcze nieco miejsca poświęcić członkom, których działalność na polu nauki lekarskiej na terenie Lublina wyróżniła się i zaznaczyła czymś nowym.

Dr Feliks G ł o g o w s k i (1829—1910) założyciel i pierwszy wiceprezes, a następnie prezes Towarzystwa Lekarskiego. Po ukończeniu szkół w Szczerzeszynie, studiował jakiś czas prawo w Petersburgu, a potem odbył studia lekarskie w Dorpacie, w okresie rozkwitu tej uczelni, gdzie przyjaźnił się z Ignacym Baranowskim, późniejszym profesorem Uniwersytetu Warszawskiego. Po napisaniu rozprawy: *De melituria* uzyskał stopień doktora medycyny w roku 1854. Kochał swój zawód i ludzi, którym pragnął służyć pomocą. Praktykę lekarską starał się opierać na studiach naukowych, o czym świadczą jego prace publikowane w czasopismach lekarskich: 1. *O cukromoczu*, 2. *O bladaczce*, 3. *O zbytniej otyłości*, 4. *O trujących właściwościach moczu ludzi zdrowych*, 5. *O cholery*, 6. *O influency*⁸. Dr G ł o g o w s k i był pierwszym propagatorem na gruncie lubelskim badań przemiany materii, analizy moczu, którym to badaniom w owych czasach nie tylko publiczność, ale nawet niektóre sfery lekarskie niekoniecznie sprzyjały. W roku 1896 obdarzony został godnością honorowego członka Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego.

W roku 1889 rozpoczął praktykę lekarską w Lublinie, a następnie w roku 1890 został przyjęty na członka Towarzystwa Lekarskiego dr Mieczysław Biernacki (1862—1948), urodzony w Giżycach nad Prosną, w powiecie kaliskim. Gimnazjum ukończył w Ostrowie Wielkopolskim, studia medyczne w Dorpacie. Osiadłszy w Lublinie, został ordynatorem Szpitala św. Jana Bożego, następnie lekarzem naczelnym. Był świetnym diagnostą, cieszył się wielkim zaufaniem społeczeństwa. W roku 1898 wprowadził pierwsze intubacje. W posiedzeniach naukowych Towarzystwa brał aktywny udział, wygłaszał odczyty i referaty o następującej tematyce: 1. *Stosowanie szczepionki przeciwtyfusowej i przeciwcholerycznej*, 2. *Autoseroterapia*, 3. *Zastosowanie insuliny* (wspólnie z dr Michałem Voitem). 4. *Nowa teoria chorób zakaźnych Danysza*, 5. *Encephalitis lethargica sive epidemica*, 6. *Ewolucja pojęć i poczynań w chorobach żołądka*, 7. *Choroby nerek w praktyce internistycznej*.

⁷ Wykaz prac podany został przez Aleksandra Naumika we wspomnieniu pośmiertnym: *Prof. dr med. Witold Klepacki*. „*Pediatrica Polska*” T. 35: 1960, nr 10, s. 1177—1179.

⁸ „*Gazeta Lekarska*”, Ser. 2, R. 45: 1910, nr 44, s. 1098.

stycznej, 8. *O krwi i jej schorzeniach*, 9. *Życie człowieka w świetle nowej fizjologii*.

W czasie okupacji niemieckiej dr Biernacki zorganizował na terenie Lublina kursy medyczne dla studentów przybyłych do Lublina z Wilna, Poznania, Lwowa. Dnia 1 stycznia 1944 r. został przez Niemców usunięty ze stanowiska dyrektora szpitala. Zmarł 30 sierpnia 1948 r.⁹.

Dr Jan Modrzewski chirurg, urodzony w Siedlcach w roku 1869, obecnie emeryt, studia medyczne ukończył na Uniwersytecie Warszawskim w roku 1893, następnie odbywał studia za granicą, był uczniem Holzknechta. Do Towarzystwa Lekarskiego należał od roku 1896, w roku 1932 został wybrany honorowym członkiem Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego. W Lublinie początkowo pracował jako ordynator oddziału chirurgicznego Szpitala Żydowskiego, a następnie został dyrektorem Szpitala św. Wincentego à Paulo. Dr Modrzewski w roku 1908 pierwszy w Lublinie zademonstrował aparat Roentgena, w roku 1921 przedstawił własnej konstrukcji reflex-radiometr do określania promieni X, wytwarzanych przez lampę Roentgena. W roku 1922 wykonał pierwszą w Polsce operację Lerische'a. Na posiedzeniach naukowych Towarzystwa omawiał operacje, jak np. wyłuszczenie gruczołu krokowego, demonstrował ciekawe preparaty — preparat bąblowca u 25-letniej chorej, który zajmował i zniszczył cały prawy płąt wątroby.

Dr Kazimierz Jacewski (1862—1934) urodzony w Wilkowie (powiat Konin), studia medyczne ukończył w roku 1886 na Uniwersytecie Warszawskim, następnie osiadł na stałe w Lublinie i tu objął ordynaturę w Szpitalu św. Józefa, a następnie stanowisko naczelnego lekarza, poświęcając się tej pracy przez 47 lat. Pozostawał w ścisłym kontakcie ze środowiskami naukowymi w kraju i za granicą. W roku 1925 założył w Lublinie Oddział Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego, w którym aktywnie pracował do końca swego życia. Honorowy członek Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego. W leczeniu chorób skórnych i wenerycznych nieustannie poszukiwał nowych dróg, wypróbowywał na materiale szpitalnym nowe środki terapeutyczne. Oddział dermatologiczny Szpitala św. Józefa postawił na wysokim poziomie. Opracował nową metodę leczniczą gruźlicy skóry zastrzykiwaniami tranu z jodem, która zyskała sobie uznanie i szerokie zastosowanie w klinikach i oddziałach szpitalnych dermatologicznych polskich.

Dr Cyprian Chromiński, urodzony w roku 1888 we wsi Chromna, pow. siedlecki, studia medyczne ukończył w Kijowie, w Lublinie

⁹ Z. B. Dr Mieczysław Biernacki. *Wspomnienie pośmiertne*. „Polski Tygodnik Lekarski” R. 3: 1948, nr 45, s. 1360.

wysunął się na czołowe miejsce jako bakteriolog¹⁰. Począwszy od roku 1921 występował w Towarzystwie Lekarskim z referatami i odczytami o następującej tematyce: 1. *Nowe drogi i zdobycze w bakteriologii*, 2. *Odporność miejscowa i szczepienia według Biera*, 3. *W sprawie etiologii szkarlatyny i szczepień ochronnych*, 4. *Ultrawirus gruźlicy i dziedziczenie gruźlicy*, 5. *Przypadek zakażenia laseczką Banga* (wspólnie z dr Freytagiem), 6. *O grupach krwi*, 7. *Serodiagnostyka kiły*, 8. *Mikrobiologia zarazka gruźliczego*, 9. *O tularemii*.

Towarzystwo Lekarskie, realizując zakresłone sobie cele odnośnie śledzenia nauki lekarskiej w świecie, od początku swej działalności starało się utrzymywać kontakty ze środowiskami w kraju i za granicą. Początkowo napotkało na przeszkody i trudności¹¹. Zostały one jednak pokonane i począwszy od roku 1877 członkowie Towarzystwa brali udział w międzynarodowych kongresach i zjazdach lekarskich jako delegaci Towarzystwa, albo też wyjeżdżali prywatnie dla celów naukowych. Tak jedni, jak i drudzy, po powrocie do kraju dzielili się z kolegami na naukowych posiedzeniach Towarzystwa swoimi spostrzeżeniami. Delegaci Towarzystwa uczestniczyli w światowych kongresach i zjazdach naukowych w Genewie, Berlinie, Londynie, Paryżu, Splicie, Monachium, Kopenhadze.

W roku 1877 wiceprezes dr Feliks Głogowski wziął udział w Kongresie Międzynarodowych Umiejętności Lekarskich w Genewie w sekcji biologicznej, poświęconej omówieniu: *Fizjologiczne pojęcie snu*. Na Zjazd Chirurgów do Krakowa wyjeżdżał w roku 1889 dr Stanisław Dobrucki. Na posiedzeniu dnia 4 listopada złożył sprawozdanie ze Zjazdu i opisał urządzenia w klinice chirurgicznej, sale operacyjne przy Uniwersytecie Krakowskim. W X Międzynarodowym Kongresie Lekarskim w Berlinie w roku 1890 uczestniczył dr Bruno D z i e w i s z e k, który następnie przełożył z angielskiego odczyt wygłoszony na tymże Zjeździe przez J. L i s t e r a pt.: *Obecny stan chirurgii antyseptycznej*¹². W roku następnym dr Marek A r n s z t e i n odbył podróż naukową do Berlina celem bliższego poznania leczenia gruźlicy metodą Kocha. Po powrocie, na posiedzeniu dnia 5 stycznia 1891 r. złożył obszernie sprawozdanie z odbytej podróży, zwrócił szczególną uwagę na zebrane rezul-

¹⁰ I dzisiaj laboratorium dr Chromińskiego cieszy się w Lublinie i okolicy dużym zaufaniem społeczeństwa.

¹¹ W roku 1875 Towarzystwo otrzymało zaproszenie do wzięcia udziału w II Zjeździe Lekarskim i Przyrodników we Lwowie, jednak Warszawski generał-gubernator odmówił zezwolenia na wyjazd dla 2 delegatów Towarzystwa. „Medycyna” T. 3: 1875, nr 40, s. 634.

¹² Protokoły posiedzeń Towarzystwa Lekarzy Lubelskich za rok 1890/1 (Istnienia Towarzystwa XVII). Rocznik XIV. Lublin 1892, s. 24—29.

taty z klinik Bergmana, Gerharda, Leydena i sformułował je ogólnie w sposób następujący: *Jako środek rozpoznawczy wstrzykiwanie płynu Kocha ma niezawodną wartość, chociaż reakcja nie jest jednakową i jest nie stałą w wypadkach gruczliczych i występuje w wypadkach nie gruczliczych*¹³.

W roku 1902 dr Kazimierz J a c z e w s k i wyjeżdżał w celach naukowych do Lwowa. W sprawozdaniu złożonym na posiedzeniu Towarzystwa dnia 18 listopada mówił, iż uczęszczał tam do pracowni prof. Szymonowicza (histologa) i na wykłady prof. Łukasiewicza i Gluzińskiego. Omówił ważniejsze przypadki przedstawiane przez tychże profesorów na kursach dla lekarzy, organizowanych po raz pierwszy przy Uniwersytecie Lwowskim. Zachęcał, aby koledzy udający się na kliniki zagraniczne nie zaniebdywali uczelni polskich. „...znajdą tam bowiem nie tylko jak najlepsze warunki do wzbogacenia swej wiedzy, ale, co ważniejsze, czerpać ją będą mieli sposobność w języku ojczystym i żyć wśród swoich: sprawa ta o tyle nabiera znaczenia w czasach terażniejszych, że obecnie na klinikach niemieckich stosunki nie należą do najlepszych, a często są wprost niemożliwe”¹⁴.

W sierpniu roku 1913 w Międzynarodowym Kongresie Lekarskim w Londynie brał udział jako delegat Towarzystwa dr Marek Arnsztejn. Po powrocie do kraju złożył na posiedzeniu sprawozdanie ze swego pobytu, zatrzymując się głównie nad referatami: Erlicha *O chemoterapii*, Charfarda *O rokowaniu*, Bigela *O gruczolach z wydzielaniem wewnętrznym i hormonach*.

Do Anglii odbył podróż naukową dr Stanisław Dobrucki. W sprawozdaniu swoim jako charakterystyczne cechy chirurgów angielskich wymienił: *Ogromny spokój w operowaniu, brak starań o rekordową szybkość — doskonałe znieczulenie, urządzenie sal operacyjnych w szpitalach bardzo pierwotne, lecz celowe, narzędzia nie złożone, podczas operacji zupełne milczenie*¹⁵. W roku 1914 dr Piotr Borsukiewicz brał udział w I Zjeździe Higienistów Polskich we Lwowie. W Zjeździe Pediatrów w Paryżu w roku 1924 uczestniczył dr Jan Cywiński. Na podstawie wysłuchanych referatów i przebiegu dyskusji odbytej na Zjeździe, wygłosił następnie w Towarzystwie Lekarskim odczyt *O krzywicy*, zwracając uwagę na konieczność walki z krzywicą jako chorobą

¹³ Tamże s. 9.

¹⁴ Protokół zwyczaj. posiedz. Tow. Lek. Lubelsk. z d. 18 XI 1902. „Kronika Lekarska”, R. 24: 1903, z. 10, s. 410.

¹⁵ Protokół posiedzenia z dnia 4 października 1913 r. Księga protokółów posiedzeń członków Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego za lata 1913—1920.

społeczną. Na wzór zagranicy proponował zaopatrzenie Stacji opieki nad niemowłętami w lampy kwarcowe¹⁶.

Na II Kongresie Towarzystwa Francusko-Polskiego w Paryżu, odbytego w kwietniu 1925 r. delegatem Towarzystwa był dr Wacław Drożdż, który następnie na posiedzeniu dnia 4 czerwca złożył sprawozdanie z przebiegu obrad i ocenił wyniki Kongresu. Ogółem wygłoszono 33 wykłady¹⁷. W drugim dniu obrad odbywających się w Sorbonie wykłady wygłosili sami Polacy. Dr Drożdż brał również udział w III Zjeździe Lekarzy Słowiańskich w Splicie (1930). W sprawozdaniu z tego Zjazdu omówił głównie miejscowości klimatyczne i uzdrowiska nadmorskie, ponadto opisał przebieg Zjazdu.

Na zjazdy laryngologiczne stałym delegatem Towarzystwa był dr Hipolit Kaczyński. W roku 1928 uczestniczył w Zjeździe Lekarzy Laryngologów w Kopenhadze oraz brał udział w kursie otorinolaryngologów w Strasburgu¹⁸, w roku 1936 w Zjeździe Laryngologów w Berlinie. Jako stały uczestnik zjazdów odbywających się co 4 lata co raz to w innym państwie, miał możliwość porównywania wartości naukowych i organizacyjnych odbywających się zjazdów i dzielenie się swą oceną z członkami Towarzystwa.

W roku 1938 odbył podróż naukową do Londynu dr Witold Klepacki. Zwiedził tam głównie szpitale dziecięce. Po powrocie z podróży podzielił się swymi spostrzeżeniami z członkami Towarzystwa na posiedzeniu dnia 4 maja tegoż roku. W sprawozdaniu tym podniósł, iż *...Cechą charakterystyczną szpitali angielskich jest duża kubatura przypadająca na jedno łóżko, liczny personel lekarski i pielęgniarski, doskonale wykwalifikowany, ustawiczne przeróbki i rozszerzenia istniejących gmachów, na co składają się dobrowolne ofiary społeczeństwa angielskiego, bardzo dobre wyposażenie w pomoce naukowe, a więc gabinety rentgenowskie, do radiografii, do badań nad rakiem, pracownie analityczne itd. Niektóre szpitale dziecięce mogą służyć za wzór dla budowy tego rodzaju instytucji. Poza Londynem zwiedził prelegent duży szpital dla dzieci chorych na schorzenia reumatyczne i kostną gruźlicę w Carlshalton oraz szpital zakaźny w Maidenhead, obydwa wzorowo*

¹⁶ Posiedzenie naukowe w dniu 5 stycznia 1925 r. „Polska Gazeta Lekarska”, R. 4: 1925, nr 46, s. 984.

¹⁷ Dr Drożdż ocenił, iż Kongres miał bardziej charakter towarzyski niż naukowy. Księga protokółów posiedzeń członków Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego za lata 1920—1925.

¹⁸ Protokół posiedzenia z dn. 4 maja 1938 r. Księga protokółów posiedzeń członków Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego za lata 1925—1929.

urządzone¹⁹. Wrażeniami z Oxfordu, miasta kolegiów uniwersyteckich zakończył swój odczyt.

W okresie międzywojennym Towarzystwo utrzymywało kontakty z krajowymi środowiskami naukowymi. W Zjeździe Lekarskim Francusko-Polskim w Warszawie we wrześniu 1921 r. brał udział Mieczysław Biernacki. Dr Jan Skibiński uczestniczył w Zjeździe Okulistów we Lwowie w roku 1924. Na Zjeździe Przeciwgruźliczym w Krakowie w roku 1925 reprezentował Towarzystwo dr Stefan Wąsowski. Delegatem na Zjazd Przeciwgruźliczy Ogólnopolski we Lwowie we wrześniu 1926 r. był dr Marcin Garbaczewski. Zjazd ten odbywał się na Uniwersytecie Jana Kazimierza, zgromadził on licznych przedstawicieli nauki i lekarzy — działaczy społecznych z całej Polski w liczbie 207 osób. W swoim obszernym sprawozdaniu ze Zjazdu na posiedzeniu dnia 4 listopada dr Garbaczewski przedstawił problematykę wysuniętą na tymże Zjeździe, jak: *Swoiste i nie swoiste sprawy szczytów płucnych*, — referat prof. Jarnuszkiewicza z Wilna, *Dziedziczność i konstytucja w gruźlicy* — referaty doc. dr Stefana Sterlinga-Okuniewskiego, i prof. Witolda Nowickiego ze Lwowa. *Ustawodawstwo przeciwgruźlicze i najpilniejsze jego zadania w Polsce* — referat dr Stefana Rudzkiego, *Spoleczna ochrona dziecka przed gruźlicą* — referenci prof. Karol Jonscher i doc. dr Progulski²⁰. W Zjeździe Przeciwgruźliczym w Inowrocławiu w roku 1930 uczestniczył dr Bolesław Dziemski, tegoż roku brał również udział z Zjeździe Balneologicznym w Krakowie. Na IV Zjazd Przeciwgruźliczy w Zakopanem w roku 1931 delegatem Towarzystwa był dr Józef Freytag. W Zjeździe Chirurgów w Krakowie w roku 1935 wziął udział dr Tomasz Koźuchowski. W sprawozdaniu swoim ze Zjazdu na posiedzeniu dnia 18 czerwca uwzględnił głównie dwa referaty zjazdowe: *O krwawieniu ze stanowiska chirurgii* prof. Ostrowskiego i referat prof. Adama Michejdy z Wilna pt. *Ostra niedrożność przewodu pokarmowego*, oparty na obserwacji 800 przypadków²¹.

Kontakty Towarzystwa ze środowiskami naukowymi krajowymi wyrażały się także i w innej formie, można by je nazwać współdziałaniem. Towarzystwo zapraszało do siebie prelegentów z odczytami i wykładami

¹⁹ Protokół posiedzenia z dn. 4 maja 1938 r. Księga protokółów posiedzeń członków Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego za lata 1936—1946.

²⁰ Protokół posiedzenia Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego z dn. 4 XI (1926). Księga protokółów posiedzeń członków Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego za lata 1925—1929.

²¹ Protokół posiedzenia Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego odbytego dnia 18 czerwca 1935 r. Księga protokółów posiedzeń Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego za lata 1929—1936.

mi. Towarzystwo korzystało z cennych referatów prof. Antoniego Sawickiego, Mieczysława Michałowicza, dr Zygmunta Klukowskiego, dr Ślaskiego z Warszawy, dr Starewicza z Buska i in. Na zanotowanie zasługuje także następujący fakt: W roku 1877 Towarzystwo odstąpiło na rzecz gabinetu anatomii patologicznej Uniwersytetu Warszawskiego nader rzadki szkielet, noszący na sobie niezmiernie liczne niezwyklej wielkości narosty kostne²². Lubelskie Towarzystwo Lekarskie, doceniając potrzebę wzajemnego zbliżenia się Polskich Towarzystw Naukowych, przystąpiło w charakterze członka wspierającego do Towarzystwa Przyjaciół Ossolineum, do Kasy dr Józefa Mianowskiego, a także w charakterze członka zwyczajnego do Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Lublinie.

Kontakty z innymi towarzystwami lekarskimi dotyczyły towarzystw krajowych i zagranicznych. Pierwszą wzmiankę o tym spotykamy w rocznym sprawozdaniu Towarzystwa z dnia 5 lipca 1875 r.²³, kiedy to sekretarz dr Józef Talko podaje, że Warszawskie Towarzystwo Lekarskie przekazało Towarzystwu Lubelskiemu dublety ze swoich zbiorów bibliotecznych (986 dzieł w 2011 tomach). W tymże roku w protokole posiedzenia Towarzystwa Lekarskiego w Płocku z dnia 15 grudnia jest mowa, że członek Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego dr Aleksander Janiszewski przesłał swe prace naukowe Towarzystwu Płockiemu, z których to prac zdał sprawozdanie sekretarz Towarzystwa dr Hoene. Były to prace następujące: 1. *O działalności wodoru chloralu*, 2. *Przyczynek do kazuistyki chrząstniaków*, 3. *O zanurzeniu*. Na tymże posiedzeniu wybrano dr Janiszewskiego na członka korespondenta Towarzystwa Lekarskiego Płockiego²⁴. W roku 1886 Towarzystwo Lubelskie wyłączyło ze swoich zbiorów bibliotecznych dublety i ofiarowało je nowo powstałemu Towarzystwu Lekarskiemu Łódzkiemu (357 dzieł w 842 tomach)²⁵.

Kontakty z towarzystwami lekarskimi nabrały szerokiego zasięgu. W drodze wymiany Lubelskie Towarzystwo Lekarskie otrzymywało sprawozdania z czynności następujących towarzystw lekarskich: Kaukazkiego, Wileńskiego, m. Kercz, Kijowskiego, Lekarzy Podolskich, Odeskich, Wschodniej Syberii w Irkucku, Nowogrodzkich, Ruskich Lekarzy w Petersburgu, Pediatorów w Petersburgu, Akuszerów Ginekologów w Kijowie, Lekarzy Symbirskich, Lekarzy Ruskich w Warszawie, Chi-

²² „Kurier Lubelski”, 23 VIII 1877, nr 96, s. 1.

²³ Roczne sprawozdanie z posiedzenia Towarzystwa Lekarzy Lubelskich 5 lipca 1875 roku. Rok pierwszy. Lublin 1875, s. 6.

²⁴ „Gazeta Lekarska”, T. 20: 1876, nr 15, s. 234—235.

²⁵ Protokoły posiedzeń Towarzystwa Lekarzy Lubelskich za rok 1886/7. Lublin 1888, s. 38.

rurgów im. Pirogowa w Petersburgu, Dońskich, Tauryckich, Kazańskich, Neuropatologów i Psychiatrów w Moskwie, Riazańskich i Kurskich²⁶.

Działalność naukowa Towarzystwa z uwzględnieniem jego pracowni anatomo-patologicznej oraz biblioteki naukowej zostanie przedstawiona w następnej pracy.

РЕЗЮМЕ

Изложив в предыдущей работе научную деятельность общества где обращалось главное внимание на развитие хирургии в люблинском медицинском центре, в настоящей работе автор обсуждает дальнейшую научную деятельность Медицинского общества с учетом его сношений с научными центрами в Польше и за рубежом, а также с многими медицинскими обществами.

В течение десятилетия 1894—1904 развивалась главным образом отрасль медицины — гинекология. Этой новой дисциплине прокладывал путь в Люблине уже в предыдущем десятилетии др. Марек Арнштейн (1855—1930), который стремился преобразовать ее в гинекологию хирургическую. Арнштейн на территории Люблина популяризировал указания для гинекологических лапаротомий. В Люблине работал известный во всей Польше гинеколог др. Чеслав Червински (1867—1941). На особое внимание заслуживает факт произведения им свыше 300 операций мочевого фистул, что было рекордом в масштабе страны.

В течение десятилетия 1914—1924 стала развиваться другая отрасль медицины — педиатрия. В этой области крупные достижения принадлежат др. Вацлаву Ясинскому (1881—1936), позднему профессору Университета Стефана Батория в Вильне. В работах Общества в области педиатрии принимали еще активное участие: Ян Цывински (1879—1960), Юзеф Фрейтаг, рожд. в 1898 г., Ромуальд Сикорски, ум. в 1926 г., Вацлав Дрождж (рожд. в 1885 г. погиб в концентрационном лагере в Дахау). В 1936 году поселился в Люблине и занял пост директора Детской больницы др. Витольд Клепацки (1897—1960). Одним из первых в Польше он организовал Детское туберкулезное отделение. Тщательно следил за успехами мировой педиатрии, часто выезжал в научных целях за границу, и потом на заседаниях Общества делился с их участниками приобретенными за границей знаниями. В Народной Польше был назначен дирек-

²⁶ Protokoły posiedzeń Towarzystwa Lekarzy Lubelskich za rok 1890/1 (Istnienia Towarzystwa XVII). Lublin 1892, s. 20.

тором Педиатрической клиники Медицинской академии в Люблине. На этом посту все свои усилия направил на подготовку молодой кадры педиатров для потребности Люблинского воеводства. Др. К л е п а ц к и опубликовал 15 научных работ.

Следует назвать еще и других членов общества, деятельность которых на поприще медицинских наук в Люблине выделялась или ознаменовалась чем-то новым.

Др. Феликс Г л о г о в с к и (1829—1910), основатель и первый заместитель председателя Люблинского медицинского общества был в Люблине пропагандистом исследований по обмену веществ и анализу мочи. Др. Мечислав Б е р н а ц к и, знаменитый знаток диагностики, в 1898 году первый стал применять интубации. Во время гитлеровской оккупации организовал в Люблине медицинские курсы для студентов прибывших из Вильна, Познаня и Львова. Др. Ян М о д ж е в с к и, рожд. в 1869 г., ныне пенсионер, первый в Польше произвел операцию Лериша. Др. Казимеж Я ч е в с к и (1862—1934) оставался в тесных отношениях с польскими и зарубежными научными центрами. Для более успешного лечения кожных и венерических болезней упорно искал новых путей. Др. Я ч е в с к и разработал новый метод лечения туберкулеза кожи инъекциями рыбьего жира с иодом. Др. Цыприан Х р о м и н ь с к и, рожд. в 1888, в Люблине выдвинулся на первое место как бактериолог.

Члены Люблинского Медицинского общества принимали участие в международных конгрессах и съездах в Женеве, Берлине, Лондоне, Париже Сплите, Копенгагене. Общество оставалось в тесных сношениях с многими научными и медицинскими обществами.

S U M M A R Y

The preceding paper concerned the scientific activity of the Lublin Medical Society, with special consideration of the advances of surgery in the medical profession of Lublin. The present paper deals with other aspects of the scientific activity of the Society, including contacts with medical centres at home and abroad, and with other medical societies.

During the decade 1894—1904, progress was noted in gynecology. In the preceding years its promoter was Dr. Marek Arnsztein (1855—1930), whose aim was to give it the character of an operative branch of medicine. He introduced into the medical circles of Lublin the idea of gynecological laparotomy. In Lublin also lived the well-known gynecologist Dr. Czesław Czerwiński (1867—1941). His most remarkable

achievement was a series of more than three hundred operations of urinary fistulas, which was a record in Polish medicine at that time.

The decade 1914—1924 was the period of a vigorous development of pediatrics. In this branch much was done by Dr. Waclaw Jasiński (1881—1936), later professor of the Stefan Batory University in Wilno. To the achievements of the Society in the field of pediatrics contributions were made by: Jan Cywiński (1879—1960), Józef Freytag (born in 1898), Romuald Sikorski (died in 1926), Waclaw Drożdż (born in 1885, died in Dachau). In the year 1926, Dr. Witold Klepacki (1887—1960) settled in Lublin as director of the Children's Hospital, where he organized one of the first departments of infantile tuberculosis in Poland. He was a keen observer of new trends in pediatrics, undertook numerous scientific trips abroad, and later imparted his experience and observations to the members of the Society during the meetings of the latter. In the Polish People's Republic he was nominated head of the Pediatric Clinic of the Medical Academy in Lublin. In this capacity he undertook the task of preparing a group of young pediatricians for the needs of the Lublin district, and published fifteen papers.

Mention should be made of other members of the Society, who distinguished themselves by their medical activity. Dr. Feliks Głogowski (1829—1910), founder and first vice-president of the Society, a promoter of studies on metabolism and of urinalysis. Dr. Mieczysław Biernacki (1862—1948), excellent diagnostician, introduced intubation in 1898. During the German occupation he organized, in Lublin, medical courses for students who had come from Wilno, Poznań and Lwów. Dr. Jan Modrzewski, born in 1869, now retired, was first to demonstrate a Roentgen apparatus in Lublin. In 1922 he performed, for the first time in Poland, the operation of Leriche. Dr. Kazimierz Jaczewski (1862—1934) kept up close contacts with scientific centres at home and abroad. He was constantly in search of new methods in the therapy of skin diseases and venereal diseases, and developed a method of treating skin tuberculosis with injections of cod-liver oil and iodine. Dr. Cyprian Chromiński (born in 1888), also a member of the Lublin Medical Society, became a prominent bacteriologist.

Members of the Society took part in international medical congresses in Geneva, Berlin, London, Paris, Split, Munich and Copenhagen. The Lublin Medical Society was also in touch with other medical societies and learned organizations.